

Çoğalan Vergi Uyuşmazlıkları ve Azaltılmasına Yönelik Önlem Arayışları

Increasing Tax Disputes and Seeking for Reduction Measures

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ^(*)

Öz:

Vergi uyuşmazlıklarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu yüzden Hükümet tarafından uyuşmazlıkları azaltıcı yönde önlemler araştırılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda yeni düzenlemeler getirilmiştir. Çalışmada vergi uyuşmazlıklarının artış nedenleri üzerinde durulmaktadır. Ardından da getirilen yeni düzenlemeler ele alınmaktadır. Ayrıca, getirilen düzenlemelerin uyuşmazlık sayısını azaltıp azaltamayacağı da değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Vergi, Vergi Uyuşmazlığı, İzaha Davet, Cezada İndirim, Uzlaşma.

Abstract:

The number of tax disputes are increasing day by day. Therefore, measures to reduce the disputes have been investigated by the Government. New regulations have been introduced in this direction. This study focuses on the reasons for the increase in tax disputes. Then, the new regulations introduced are examined. In addition, it is also evaluated whether it will reduce the number of disputes.

Keywords:

Tax, Tax Dispute, Invitation to View, Reducing of Punishment, Reconciliation.

GİRİŞ

Sayıları hızla artan uyuşmazlıklar Hükümeti uyuşmazlık azaltıcı önlem arayışına sevk etmiştir. 2019 yılı sonunda 7194 sayılı Torba Kanun ile yapılan düzenlemelerle vergi uyuşmazlıklarının azaltılmasına yönelik yeni uygulamalar yürürlüğe girdi. (RG 7.12.2019)

Bu uygulamalardan bir kısmı, mevcut cezalarda indirim (VUK m.376), izaha davet (VUK m.370), uzlaşma (VUK Ek maddeler) müesseselerinin alanlarının genişletilmesine yönelik; bir kısmı da yeni yöntemler getirilmesine yöneliktir.

^(*) Çankaya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi.

E-posta: nbilici@cankaya.edu.tr.

Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-0955-4811>.

Makale Gönderim Tarihi: 26.09.2020.

Makale Kabul Tarihi: 13.11.2020.

Getirilen yeni yöntemler arasında, açtığı davadan vazgeçene indirim (VUK m.379) ve vergi idaresine, kaçakçılık eylemleri içinde olduğu tahmin edilen mükellefin mükellefiyet kaydının terkinin yetkisi verilmesi (VUK m.160/A) gibi düzenlemeler bulunmaktadır.

Bu çalışma ile öncelikle vergi uyuşmazlıkları sayısındaki hızlı artışın tespiti yapılacak ve getirilen yeni düzenlemeler açıklanacaktır. Ardından artış nedenleri üzerinde durulacak ve artışı azaltmaya yönelik getirilen düzenlemelerin çare olup olmayacağı değerlendirilecektir.

Bu değerlendirme yapılırken Hükümetin aynı tarihlerde uygulamaya dâhil ettiği gelir artırıcı düzenlemeler üzerinde de durulacaktır.

I. UYUŞMAZLIKLAR ARTIYOR

Ceza mahkemelerinde özel kanunlar uyarınca açılan davalar içinde Vergi Usul Kanunu'na muhalefetten açılan dava sayısı ve oranı:

- 2004 yılında %0,6 iken
- 2016 yılında %5,9'a yükselmiştir.¹

Dosya sayısının yükselmesine paralel olarak asliye ceza mahkemelerinde **mahkûm olan kişi sayısı** da artmıştır. Bu sayı 2005 yılında 4.156 iken 2016 yılında 16.407 olmuştur.²

II. UYUŞMAZLIK AZALTMAYA YÖNELİK YENİ DÜZENLEMELER

A. Mevcut Düzenlemelerin Alanının Genişletilmesi

- **İzaha davetle ilgili VUK m.370** yeniden kaleme alınmış, uygulamanın sınırları genişletilmiştir. **Kaçakçılık suçuyla alakalı vergi kayıpları hususu da izaha davet yapılabilecek konular arasına dâhil edilmiştir.**
- **VUK m.376 (cezada indirim) değiştirilmiş, indirim oranı tüm durumlarda %50** şeklinde belirlenmiştir.
- **Uzlaşma:** Uzlaşmayı kabul eden ve **uzlaşılan vergi/cezanın %75'ini süresinde ödeyen mükellefe, cezanın %25'inin daha ilave olarak indirileceği** düzenlemesi yapılmıştır.

¹ %5.9 oranı sayı olarak 32.000 dosyaya tekabül etmektedir.

² **VUK kaynaklı suçların %70 civarı VUK 359/b (sahte belge), %25 civarı muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge, geri kalan %5 civarı da defter-belge ibraz etmeme fiilleri ile ilgili olarak** açılmıştır.

Veriler için bkz. Ersan Öz / Ayşe Armağan, 'Yargı Organları Kararlarına Göre Vergi Kaçakçılığı Suçlarını Önlemede Adli Vergi Cezalarının Rolü', TAAD, Yıl: 9, Sayı: 33 (Ocak 2018) Adalet Bakanlığı, <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr> (erişim tarihi 21.07.2017).

Aynı çalışmada "2016 yılı içinde düzenlenen 80.000 civarındaki inceleme raporundan 15.000'inin dava açılması için savcılığa intikal ettirildiği" bilgisi de verilmiştir.

B. İlave Düzenlemeler

1. Mükellefiyetin Terkini Yetkisi

Vergi idaresine, “*sahte belge düzenleme riski yüksek olduğu tespit edilenlerin mükellefiyetlerinin, analiz ve değerlendirme sonucunda terkin edilmesi*” yetkisi verilmiştir. (VUK m.160/A)

Bu şekilde İdareye tek taraflı mükellefiyet terkini yetkisi verilmiş olmaktadır.

2. Davasından Vazgeçene İndirim

VUK’a eklenen 379. madde ile dava yoluna gidenlere davadan vazgeçmeleri durumunda vergi/cezada bazı indirimlere gidilmektedir. Uygulama kaçakçılık kökenli dava konusu yapılan vergi ve cezaları da içermektedir.

Bu yeni düzenlemenin amacının (yargılama aşamasında) uyuşmazlığı sona erdirmek ve bu şekilde yargının yükünü azaltmak olduğu ifade edilmiştir.

Bu yeni müessese “*vergi borcunu sona erdiren/azaltan yeni bir uygulama*” olarak da nitelendirilebilir.

İndirim yüzdeleri davanın hangi aşamasında olduğuna ve geline aşamada durumun mükellefin lehine olup olmadığına göre değişmektedir.

a. Açılan Davayı Mükellef Kazanmışsa

İstinaftan/temyizden vazgeçtiği ve verginin %60’ını ödediği takdirde uyuşmazlık konusu yapılan diğer borçlar silinecektir. Bu %60’ın %80’i 1 ay içinde ödenirse ilave %20 indirim daha yapılacaktır.

Dava lehine yürüyen kişinin böyle bir davranış içine girmesi herhalde çok istisnai bir durum olacaktır.

b. Açılan Davayı Mükellef Kaybetmişse

Mükellef istinaftan/temyizden vazgeçerse ve verginin tamamını-cezanın %75’ini öderse geri kalan borçları silinir. Ayrıca mükellef bu şekilde bulunan tutarın %80’ini 1 ay içinde öderse borcun geri kalan %20’si de silinecektir.

Böyle bir durumda (yani mükellefin davayı kazanılabileceğine ilişkin ümidi kalmamışsa) bu imkândan yararlanılması mükellefin yararına olabilecektir.

c. Ortak Düzenleme

Yukarıda açıkladığımız imkânlardan yararlanılabilmesi için ilave olarak:

- İlgili faizlerin ödenmesi gerekir.
- Vazgeçilen davaya ilişkin mahkeme masrafları, avukatlık ücretleri karşılıklı olarak talep edilmez. (VUK m.112/c)

III. UYUŞMAZLIKLARIN ÇOĞALMA NEDENİ

A. Kamu Geliri Yükünün Artırılması

Öncelikle 2002 yılında GSYH'nin %31'ine tekabül eden Genel Devlet anlamında kamu gelirlerinin 2018 yılında %41'e kadar yükseldiğini not edelim.³

Hükümet ekonomi içinden topladığı kaynak miktarını 16 yılda 10 puan civarında artırmıştır.

B. Kamu Gelirleri İçinde Verginin Payında Azalma

Toplamda kamu geliri artışına karşın, kamu gelirleri içindeki vergi payı azalmaktadır. Olağan dönemlerde Merkezi Yönetim Bütçesi içinde vergi gelirlerinin payı %85 civarında seyrederken bu oran 2018'de %82, 2019'da ise %76,8'e gerilemiştir. 2019 yılı seviyesi, son 18 yılın en düşük oranıdır.⁴

Vergi dışı gelirler 2019 yılında %23,2'ye yükselmiştir. (2019 yılında 673 milyar vergi geliri, 203 milyar vergi dışı gelir elde edilmiştir.)

Vergi gelirlerinin azalması hükümeti tek seferlik gelir kaynaklarına ve yeni vergi artışlarına yöneltmiştir.

C. Diğer

Uyuşmazlık sayısının artmasına yol açmış olabilecek aklımıza gelen başka bazı nedenleri de aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Denetim oranının teknolojinin de desteğiyle %1'den %2'ye çıkması,
- Müfettiş sayısının artırılması,
- İdarenin elindeki veri ambarının güçlenmesi: Vergi İdaresi artık tapu, trafik, nüfus idaresi bilgilerinin yanında bankalara ait verilere de rahatlıkla ulaşabilmektedir.
- Mükelleflerin hak arama bilinçlerinin yükselmiş olması da uyuşmazlık sayısının artmasına yol açmaktadır.

IV. VERGİLER TEKRAR ARTIRILMAK İSTENMEKTEDİR

A. 2019 Yılı Sonunda Enflasyonun Üzerinde Vergi Artışları Yapılmıştır

2019 yılı enflasyon (TEFE... TÜFE...) oranı %10 iken vergi/harçlar %23 nispetinde artırılmıştır.

%15 - %35 aralığında olan Gelir Vergisi tarifesine, bir yüksek oran (%40 oranı) daha eklenmiştir.

³ Nurettin Bilici, *Kamu Maliyesi I (Hukuki Boyut)*, 11. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020, s. 192.

⁴ En düşük seviye 2002 yılında %76 ile görülmüştü. Veriler için bkz. Talip Aktaş, *Vergi Gelirlerinin Payı 18 Yılın En Düşüğünde*, Dünya Gazetesi, 17.1.2020, s. 4.

Belli miktarı (2019 yılında 500 bin TL'yi) aşan ücret gelirleri, telif kazançları için beyan mecburiyeti getirilmiştir. Bu şekilde örneğin şimdiye kadar %17 vergi ödeyen telif kazancı sahiplerinin vergisi bir çırpıda %40'a yükseltilmiştir.

B. 2019 Yılı Sonunda 3 Yeni Vergi Uygulaması Başlatılmıştır

Bunlar aşağıda açıklanmaktadır:

- %7,5 oranlı Dijital Hizmet Vergisi,
- %2 oranlı Konaklama Vergisi,
- Binde 3'le binde 10 (yani %1) arası Değerli Konut Vergisi.

SONUÇ

Çoğalan vergi uyuşmazlıklarının sayısının azaltılması düşüncesiyle yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Uyuşmazlıkların çoğalmasının temel sebebinin vergi yükü artışlarının sebep olduğu vergiye karşı direnç olduğu bilinmektedir. Vergiye karşı direncin artması denetimlerin sayısını artırmış dolayısıyla vergi suç ve kabahati işleyen ve yakalananların sayısı artmıştır.

Bu soruna çare olması düşüncesiyle getirilen düzenlemelerin etkin düzenlemeler değil "pansuman önlemler" olduğunu düşünüyoruz.

Sorunun temel sebebinin yüksek vergilerle ilgili olduğunu düşünüyoruz. Durum böyle iken 2019 yılı sonunda ilave vergiler getirilmesi bazı mevcut vergilerin artırılması sorunu daha da büyütecektir.

Vergi uyuşmazlıklarının azalmasını, vergi yükünün artırılması yerine azaltılması ile mümkün olacağına inanıyoruz.

İlave olarak, makul düzeye indirilen vergi yükünün, ülkede yaşayanlar arasında en adaletli şekilde dağıtılması da büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Talip, *Vergi Gelirlerinin Payı 18 Yılın En Düşüğünde*, Dünya Gazetesi, 17.01.2020.

BİLİCİ, Nurettin, *Kamu Maliyesi I (Hukuki Boyut)*, 11. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020.

ÖZ, Ersan / **ARMAĞAN**, Ayşe, “*Yargı Organları Kararlarına Göre Vergi Kaçakçılığı Suçlarını Önlemede Adli Vergi Cezalarının Rolü*”, TAAD, Yıl: 9, Sayı: 33 (Ocak 2018) Adalet Bakanlığı, <http://www.adliscil.adalet.gov.tr> (erişim tarihi 21.07.2017).